

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради університету
31 січня 2024 року,
Протокол № 9.

Ректор університету, голова вченої
ради університету, доктор
юридичних наук, професор

_____ Олег ОМЕЛЬЧУК
(підпис) (ініціали, прізвище)

31 січня 2024 року

М.П.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА РЕГІОНУ»
для підготовки на другому освітньому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня магістра
за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування
галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування**

РОЗРОБНИК:

Доцентка кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання, кандидатка біологічних наук, доцентка
«26» грудня 2023 року

_____ Тетяна ВИГОВСЬКА

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання
«27» грудня 2023 року, протокол № 5.

Завідувач кафедри,
доктор філософських наук, професор
«27» грудня 2023 року

_____ Леонід ВИГОВСЬКИЙ

Деканеса факультету публічного управління,
кандидатка наук з державного управління,
доцентка
«22» січня 2024 року

_____ Тетяна ПІДЛІСНА

ПОГОДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
«23» січня 2024 року, протокол № 4.

Перша проректорка, голова методичної ради університету, кандидатка наук з державного управління, доцентка
«23» січня 2024 року

_____ Ірина КОВТУН

1.	Опис навчальної дисципліни		3
2.	Заплановані результати навчання		4
3.	Програма навчальної дисципліни		6
4.	Структура вивчення навчальної дисципліни		7
	4.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	7
	4.2.	Аудиторні заняття	8
	4.3.	Самостійна робота студентів	8
5.	Методи навчання та контролю		8
6.	Схема нарахування балів		9
7.	Рекомендована література		9
	7.1.	Нормативно-правові акти	9
	7.2.	Основні джерела	10
	7.3.	Допоміжна література	10
8.	Інформаційні ресурси в Інтернеті		10

1. Опис навчальної дисципліни

1. Шифр і назва галузі знань	– 28.- Публічне управління та адміністрування
2. Код і назва спеціальності	– 281 Публічне управління та адміністрування
3. Назва освітньої програми	– Освітньо-професійна програма «Магістр публічного управління та адміністрування. Територіальне управління та місцеве самоврядування»
4. Назва дисципліни	– Екологічна безпека регіону
5. Тип дисципліни	– вибіркова
6. Код дисципліни	– МППВ 1.2
7. Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна	– Другий
8. Ступінь вищої освіти, що здобувається	– Магістр
9. Курс / рік навчання	– 1
10. Семестр	– 1
11. Обсяг вивчення дисципліни:	
1) загальний обсяг (кредитів ЄКТС / годин)	– 4 / 120
2) денна форма навчання:	
аудиторні заняття (годин)	– 36
% від загального обсягу	– 30
лекційні заняття (годин)	– 18
% від обсягу аудиторних годин	– 50
семінарські заняття (годин)	– 18
% від обсягу аудиторних годин	– 50
самостійна робота (годин)	– 84
% від загального обсягу	– 70
тижневих годин:	
аудиторних занять	– 2
самостійної роботи	– 4,7

- 3) заочна форма навчання:
- аудиторні заняття (годин) – 16
 - % від загального обсягу – 13,3
 - лекційні заняття (годин) – 8
 - % від обсягу аудиторних – 50
 - годин
 - семінарські заняття (годин) – 8
 - % від обсягу аудиторних – 50
 - годин
 - самостійна робота (годин) – 104
 - % від загального обсягу – 86,7
 - тижневих годин:
 - аудиторних занять – 0,9
 - самостійної роботи – 5,8
12. Форма семестрового контролю – залік
13. Місце дисципліни в логічній схемі:
- 1) попередні дисципліни – -
 - 2) супутні дисципліни – МППВ 1.1 Цивільний захист
 - 3) наступні дисципліни – МППВ 2.2 «Управління розвитком регіону»
МППВ 3.9 «Регіональні та муніципальні цільові програми»
14. Мова вивчення дисципліни – українська.

2. Заплановані результати навчання

Програмні компетентності, які здобуваються під час вивчення навчальної дисципліни	Загальні компетентності: ЗК 1. Здатність абстрактно, критично мислити, аналізувати сучасні соціально-економічні проблеми розвитку суспільства, синтезувати отримані знання та формувати обґрунтовані пропозиції, стверджувати власну життєву позицію. ЗК 3. Здатність розробляти та управляти проектами ЗК 7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність). Спеціальні компетентності: СК 4. Здатність визначати показники сталого розвитку на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях. СК 6. Здатність здійснювати професійну діяльність з урахуванням потреб забезпечення національної безпеки України. СК 11. Здатність використовувати на практиці сучасні інструменти управління регіональним та місцевим розвитком.
Програмні результати навчання	РН01. Знати теоретичні та прикладні засади вироблення й аналізу публічної політики, основ та технологій прийняття управлінських рішень. РН03. Знати основні засади національної безпеки та уміти попереджати й нейтралізувати виклики і загрози національним інтересам України в межах своєї професійної компетенції. РН11. Розробляти обґрунтовані управлінські рішення з урахуванням питань європейської та євроатлантичної інтеграції, враховувати цілі, наявні законодавчі, часові та ресурсні обмеження, оцінювати політичні, соціальні, економічні та екологічні наслідки варіантів рішень. РН13. Уміння розробляти та реалізовувати заходи щодо впровадження кращих форм і методів діяльності органу публічної влади, виходячи із пріоритетів регіонального та місцевого розвитку.

Після завершення вивчення дисципліни здобувач повинен продемонструвати такі результати навчання:	
1. Знання	
<i>(здатність запам'ятовувати або відтворювати факти (терміни, конкретні факти, методи і процедури, основні поняття, правила і принципи, цілісні теорії тощо)</i>	
1.1)	вільно володіти понятійним апаратом;
1.2)	називати закони, що регулюють правовідносини в сфері охорони довкілля;
1.3)	вміти аналізувати процеси, що відбуваються сьогодні в антропоєкосистемах різного рівня (від локальних до глобальних);
1.4)	знати про основні загрози екологічній безпеці регіону;
1.5)	мати уявлення про основні напрямки сучасної діяльності суспільства по гармонізації відносин з природою.
2. Розуміння	
<i>(здатність розуміти та інтерпретувати вивчене, уміння пояснити факти, правила, принципи; перетворювати словесний матеріал у, наприклад, математичні вирази; прогнозувати майбутні наслідки на основі отриманих знань)</i>	
2.1)	сутність негативного впливу людини на біосферу;
2.2)	які основні напрямки сучасної діяльності суспільства по гармонізації відносин з природою;
2.3)	які основні умови збереження глобальної екологічної рівноваги.
2.4.)	важливість формування екологічної свідомості та екологічної культури;
2.5)	необхідність переходу до використання відновлюваних джерел енергії;
2.6)	потребу у енергоощадних технологіях.
3. Застосування знань	
<i>(здатність використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях (наприклад, застосувати ідеї та концепції для розв'язання конкретних задач)</i>	
3.1)	отримувати і застосовувати екологічну інформацію про екобезпеку в регіоні;
3.2)	виявляти недоліки екологічного управління;
3.3)	визначити приклади негативного впливу населення на екологічну безпеку;
3.4)	здійснювати екологічний моніторинг шляхом біоіндикації;
3.5)	вміти підготувати невелику статтю на екологічну тематику до ЗМІ.
4. Аналіз	
<i>(здатність розбивати інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки й огріхи в логіці міркувань, різницю між фактами і наслідками, оцінювати значимість даних)</i>	
4.1)	аналізувати процеси, що відбуваються в антропоєкосистемах різного рівня;
4.2)	дискутувати щодо процесів депопуляції в Україні;
4.3)	аналізувати отриману екологічну інформацію і робити правильні висновки;
4.4)	аналізувати екологічну ситуацію певного регіону і вносити пропозиції по її покращенню.
5. Синтез	
<i>(здатність поєднувати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю)</i>	
5.1)	аргументувати потребу переходу до еколого-економічного природокористування;
5.2)	формулювати основні принципи раціонального природокористування;
5.3)	упорядковувати розрізнену інформацію про стан з водозабезпеченістю населення України;
5.4)	аргументувати потребу безперервної екологічної освіти.
6. Оцінювання	
<i>(здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі)</i>	
6.1)	оцінювати екологічну ситуацію в регіоні;
6.2)	робити висновок щодо ефективності здійснення екологічної політики на державному та регіональному рівнях;
6.3)	передбачати наслідки нераціонального природокористування;
6.4)	захищати свої переконання про необхідність підвищення екологічної культури

влади та населення.
7. Створення (творчість) <i>(здатність до створення нового культурного продукту, творчості в умовах багатовимірності та альтернативності сучасної культури)</i>
7.1) створювати презентації про екологічну безпеку рідного краю;
7.2) складати перелік основних екологічних проблем своєї місцевості;
7.3) пропонувати шляхи вирішення проблеми засмічування місцевості;
7.4) складати програму поліпшення стану навколишнього природного середовища своєї місцевості.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Екологічна безпека регіону як складова національної безпеки.

Основні поняття та завдання, що вирішує дисципліна.

Предмет, об'єкти, суб'єкти та завдання курсу «Екологічна безпека регіону». Базовий понятійно-термінологічний апарат дисципліни. Структура курсу, його місце та значення у підготовці фахівців. Взаємозв'язок екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища. Екологічна безпека як гарантований законом пріоритетний принцип збалансованого розвитку країни.

Тема 2. Фактори впливу на екологічну безпеку регіону.

Сутність і особливості природокористування. Принципи раціонального природокористування: принцип «нульового рівня» споживання природних ресурсів; принцип відповідності антропогенного навантаження природно-ресурсному потенціалові регіону; принцип збереження просторової цілісності природних систем у процесі їх господарського використання; принцип збереження природообумовленого кругообігу речовин у процесі антропогенної діяльності; принцип погодження виробничого і природного ритмів. Нераціональне природокористування як шлях до порушення екологічної рівноваги та екологічної безпеки регіону. Класифікація факторів впливу на екологічну безпеку регіонів.

Тема 3. Норми екологічної безпеки згідно чинного законодавства.

Нормативи якості атмосферного повітря. Нормативи у галузі використання і охорони та відтворення водних ресурсів. Нормативи у галузі використання і охорони ґрунтів.

Тема 4. Екологічні ситуації, їх формування та оцінювання.

Поняття «екологічна ситуація». Основні поняття екологічних показників. Типи екологічних ситуацій. Оцінювання екологічних ситуацій. Загальна схема формування екологічних ситуацій. Просторово-часові основи типізації екологічних ситуацій. Зони екологічних небезпек.

Тема 5. Екологічна безпека територій в умовах надзвичайних ситуацій.

Надзвичайні ситуації природного характеру.

Основні поняття, класифікація надзвичайних ситуацій та аналіз. Природні передумови виникнення небезпечних екологічних ситуацій. Особливості територіального розподілу потенційних небезпек природного характеру. Антропогенні фактори виникнення небезпечних екологічних ситуацій. Транспортні аварії. Радіаційні аварії. Хімічно-небезпечні об'єкти, їх характеристика. Причини виникнення виробничих аварій на хімічно-небезпечних об'єктах. Ступені хімічної небезпеки об'єктів. Гідродинамічні аварії. Характеристика зон катастрофічних затоплень. Масові інфекційні захворювання та отруєння людей. Епізотія, Епіфітіологія. Транснаціональні

небезпеки техногенного походження. Транскордонні катастрофи. Транскордонна потенційна небезпека України.

Тема 6. Методичні основи діагностики екологічної безпеки регіону.

Інформаційно-аналітичний базис забезпечення екологічної безпеки в регіоні. Взаємозв'язок соціально-економічних, техніко-технологічних показників із рівнем екологічної безпеки регіону. Концептуальна схема системи діагностики екологічної безпеки регіону. Проблема повноти та достовірності даних, отриманих в рамках обов'язкової статистичної звітності підприємств. Принципи інтегральних оцінок екологічної ситуації в регіоні. Етапи діагностики екологічної безпеки регіону. Система показників рівня екологічної безпеки регіону.

Тема 7. Формування та реалізація стратегічних пріоритетів у забезпеченні екологічної безпеки регіону.

Методичні підходи до вибору стратегії забезпечення екологічної безпеки регіону. Основні вимоги до стратегічного забезпечення екологічної безпеки регіону. Критерії вибору основної стратегії забезпечення екологічної безпеки регіону.

4. Структура вивчення навчальної дисципліни

4.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ з/п	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
Лекції	Сем. (прак).		Лабор.	Ін.зав.	СРС	Лекції	Сем. (прак).		Лабор.	Ін.зав.	СРС		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Екологічна безпека регіону як складова національної безпеки. Основні поняття та завдання, що вирішує дисципліна.	14	2	2			10	16	1	1	-	-	14
2.	Фактори впливу на екологічну безпеку регіону.	16	2	2			12	17	1	1	-	-	15
3	Норми екологічної безпеки згідно чинного законодавства.	16	2	2			12	15	1	-	-	-	14
4	Екологічні ситуації, їх формування та оцінювання.	18	2	4			12	15	1	-	-	-	14
5	Екологічна безпека територій в умовах надзвичайних ситуацій. Надзвичайні ситуації природного характеру.	22	4	4			14	20	2	2	-	-	16

6.	Методичні основи діагностики екологічної безпеки регіону.	16	2	2			12	19	1	2	-	-	16
7.	Формування та реалізація стратегічних пріоритетів у забезпеченні екологічної безпеки регіону.	18	4	2			12	18	1	2			15
	Всього годин:	120	18	18	-	-	84	120	8	8	-	-	104

4.2. Аудиторні заняття

4.2.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські (практичні) заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбачених тематичним планом.

4.2.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються в підрозділі 1.2 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.2.3. Плани семінарських (практичних) занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань та методичні рекомендації для підготовки до занять визначаються в підрозділі 1.3 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3. Самостійна робота студентів

4.3.1. Самостійна робота студентів включає завдання до кожної теми та індивідуальні завдання.

4.3.2. Завдання для самостійної роботи студентів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

5. Методи навчання та контролю

Під час лекційних занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдова презентація.

На семінарських та практичних заняттях застосовуються:

- дискусійне обговорення проблемних питань;
- вирішення ситуаційних завдань;
- повідомлення про виконання індивідуальних завдань.

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

- 1) усне або письмове (у тому числі тестове) блиц-опитування студентів щодо засвоєння матеріалу попередньої лекції;
- 2) усне або письмове (у тому числі тестове) опитування на семінарських заняттях;
- 3) виконання поточних контрольних робіт у формі тестування;
- 4) захист підготовленого звіту про виконання ІНДЗ;
- 5) складання окремих видів документів за ситуаційними завданнями;
- 6) захист підготовленого публічного виступу.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного заліку. Структура залікового білету включає три теоретичних питання.

6. Схема нарахування балів

6.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

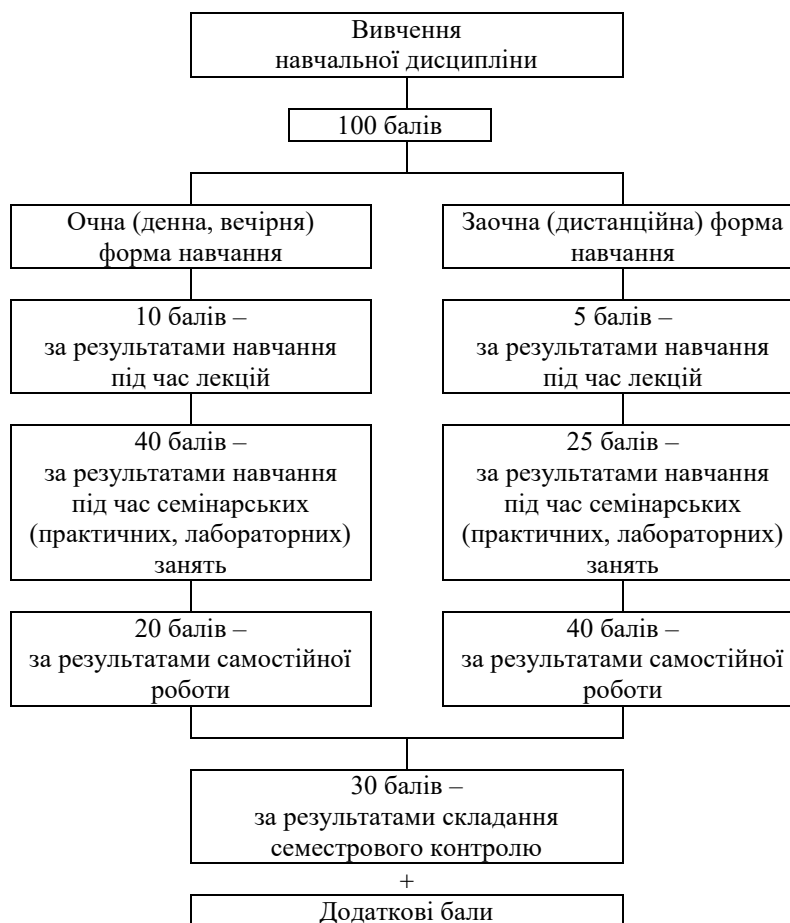

Рисунок 6.1 Схема нарахування балів студентам за результатами навчання

6.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій, семінарських занять, самостійної роботи студентів та виконання індивідуальних завдань, визначаються в навчально-методичних матеріалах.

7. Рекомендовані джерела

7.1. Нормативно-правові акти

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. Київ: Українська правнича фундація, 1996. 127 с.
2. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 2.10.2012 року № 5403-VI. *ВВР України*. 2012.
3. Екологія і закон. Екологічне законодавство України: в 2 т. / За ред. В.І. Андрейцева. Київ: Юрінком Інтер, 1997. Т. 1 704 с. Т. 2. 576 с.
4. Про охорону навколишнього середовища: Закон України від 19.03.2009 року № 30 ВР. *ВВР України*. 2000. № 30. (із змінами та доповненнями).
5. Про екологічну експертизу: Закон України від 09.02.1995 року, № 8. *ВВР України*. 1995. № 8. (із змінами та доповненнями).

7.2. Основні джерела

1. Екологічна безпека / Шмандій В.М., Клименко М.О., Голік Ю.С., Прищепка А.М. та ін.: підручник. Херсон: Олді-плюс, 2013. 364 с.
2. Бобильов Ю.П. Екологія: базовий підручник для студентів ВНЗ. Харків: Фоліо, 2014. 672 с.
3. Герасимчук З.В., Олексюк А.О. Екологічна безпека регіону: діагностика і механізм забезпечення: монографія. Луцьк: Надстир'я, 2007. 280 с.
4. Васюкова Г.Т., Ярошева О.І. Екологія: підручник. Київ: Кондор, 2018. 524 с.
5. Зербіно Д.Д. Екологічні катастрофи у світі та в Україні / Д.Д. Зербіно, М.І. Гжегоцький. Львів: БаК, 2005. 280 с.
6. Злобін Ю.А. Основи екології: підручник. Київ: Лібра, 1998. 248 с.
7. Основи екології: підручник / Г.О. Білявський та ін. 2-ге вид. Київ : Либідь, 2005. 408 с.
8. Стан навколишнього природного середовища Хмельницької області у 2022 році. Хмельницький: Хмельницька ОДА. Департамент природних ресурсів та екології, 2023. 237 с.

7.3. Допоміжні джерела

1. Барановський В.А. Україна. Еколого-економічне зонування території. Карта. Київ: ВЕЛ, 2001.
2. Барановський В.А. Україна. Забруднення природного середовища. Карта. Київ: ВЕЛ, 2000.
3. Барановський В.А. Екологічний атлас України. Київ: Географіка, 2000. 42 с.
4. Загальна гігієна з основами екології: підручник / за ред. В.А. Кондратюка. Тернопіль: Укрмедкнига, 2003. 592 с.
5. Екологія людини: підручник / О.М. Микитюк та ін. Харків: Ранок, 2002. 208 с.
6. Сафронов Т.А. Екологічні основи природокористування: навч. посіб. для студ. вищ. навч. Львів: Новий Світ –2000, 2010. 248 с.
7. Екологічна енциклопедія: у 3 т. Київ: ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2006. 2008.
8. Юглічек Л.С., Виговська Т.В. Екологічна мережа Хмельниччини: монографія. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2012. 96 с.

8. Інформаційні ресурси

1. <http://www.ecoleague.net> – Всеукраїнська екологічна ліга (ВЕЛ)
2. <http://www.ecoleague.net> – Екологічний вісник ВЕЛ
3. <http://www.menr.gov.ua>- міністерство екології та природних ресурсів.
4. <http://www.ukrstat.gov.ua> – Державна служба статистика.
5. <https://zakon.rada.gov.ua/> – Інформаційно-пошукова система «Законодавство України»
6. <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/> – База даних Національної бібліотеки України імені Вернадського
7. <https://www.scopus.com> – Наукометрична база даних Scopus